Adroddiad gwerthuso terfynol ar gyfer prosiect Cymorth Arloesi i Fusnesau Llywodraeth Cymru (Crynodeb Gweithredol)

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Crynodeb Ymchwil | Ymchwil gymdeithasol | Rhif: 32/2015

Mae'r Prosiect Cymorth Arloesi i Fusnesau (y Prosiect') yn brosiect cyfalaf a refeniw, integredig Cymru-gyfan chwe mlynedd (2009-2014), sy'n darparu pecyn cymorth integredig buddiolwr-ganolog yn canolbwyntio ar gamau ar wahân y broses arloesi agored. Cyfanswm cyllideb y Prosiect yw tua £30 miliwn, a ariennir gan gymysgedd o gronfeydd Llywodraeth Cymru (LIC) ac ERDF, ac arian cyfatebol gan y sector preifat.

Ar 18 Gorffennaf 2014, cyhoeddodd LIC Wahoddiad i Dendro ar gyfer cynnal Rhaglen Werthuso Derfynol Cymorth Arloesi i Fusnesau a bu Innovation Partnership Ltd (TIP) a CM Inrternational UK Limited (CMI), a adwaenir gyda'i gilydd fel yr 'Ymgynghorwyr', yn llwyddiannus yn eu cais i wneud y gwaith hwn.

Er mwyn cwblhau'r gwerthusiad hwn, defnyddiodd yr Ymgynghorwyr ddull pecyn gwaith a oedd yn cynnwys adolygiad o gyd-destun a pherfformiad, rhaglenni cyfweliadau personol gyda rhanddeiliaid allweddol mewnol ac allanol, arolwg dros y ffôn gyda 400 o gwmnïau sy'n fuddiolwyr, adolygiad o'r effaith a llunio adroddiad gwerthuso terfynol. Ceir crynodeb o gasgliadau allweddol y gwerthusiad hwn isod.

Cyd-destun y Prosiect

Wynebodd y Prosiect heriau sylweddol yn deillio o'r cyd-destun economaidd, polisi a sefydliadol gan effeithio'n wael ar berfformiad y Prosiect. Cyfrannodd y dirywiad economaidd a'r lleihad cysylltiedig mewn gwariant ymchwil a datblygu busnesau at alw is na'r disgwyl am y Prosiect, a gwaethygwyd hyn gan y newidiadau a ddigwyddodd drwy weithrediad yr ERP. Mae'r ffactorau hyn, ar adegau, wedi atal tîm y Prosiect rhag hyrwyddo'r Prosiect yn effeithiol, gan arwain at ddryswch o ran beth all y Prosiect ei gyflawni.

Er bod lefelau'r dryswch wedi lleihau gyda'r penderfyniad i ddychwelyd at ariannu grant ac i adleoli'r Arbenigwyr Arloesi yn ôl yn y Tîm Arloesi, mae'r Prosiect wedi wynebu heriau sylweddol o ran cynhyrchu digon o alw i fodloni ei dargedau gweithgaredd. Er gwaethaf hyn, mae'r Prosiect wedi perfformio'n dda, wedi gwneud enillion sylweddol ac, yn wir, bydd yn bodloni targedau allweddol.

O ran ffitio gyda mentrau eraill LIC, mae'r Prosiect yn gyson iawn gyda pholisi arloesi a gwyddoniaeth yng Nghymru. Yn wir, mae'r agenda polisi ar gyfer cymorth i fusnesau yn un sy'n amlygu pwysigrwydd arloesedd fel galluogwr, a phwysigrwydd creu amgylchedd y gall ffynnu ynddo.

Dadansoddi ar gyfer Polisi
YMCHWIL GYMDEITHASOL Y LLYWODRAETH
GOVERNMENT SOCIAL RESEARCH
Analysis for Policy

Perfformiad y Prosiect
Darparwyd ffigurau targed a gwirioneddol llawn ar gyfer y Prosiect, gydag allbynnau'n cael eu codi o ddata monitro hyd ddiwedd mis Hydref 2014, yn y prif adroddiad ac maent wedi eu rhannu rhwng y rhanbarthau cydgyfeirio a rhai nad ydynt yn rhai cydgyfeirio.

Mae'r ffigurau'n dangos perfformiad Cymru gyfan cryf o ran dangosyddion allweddol megis y swyddi a grëwyd (336 yn erbyn targed o 179) buddsoddiad a ddenwyd (£22.9 miliwn yn erbyn targed o £11.6 miliwn), a nifer y cynhyrchion newydd a gwell, prosesau a lansiwyd/gofrestrwyd (730 a 564 yn erbyn targedau o 504 a 432 yn yr un drefn). Gyda'i gilydd mae'r dangosyddion hyn yn awgrymu manteision economaidd cryf yn ymddangos o'r Prosiect ar y cam terfynol. Mae'r allbynnau cryf o ran swyddi a grëwyd wedi eu hategu gan nifer tebyg o swyddi'n cael eu diogelu (tua 300). Mae hyn yn arwydd o ddirywiad economaidd 2008/09, lle rhoddodd llawer o gwmnïau flaenoriaeth i gadw staff yn hytrach na chreu/colli swyddi.

Mae allbynnau nodedig eraill yn cynnwys lefel uchel o ailadrodd cysylltiadau sydd i'w gweld (tua 951). Mae hon yn nodwedd allweddol o raglenni arloesi LIC ac mae'n adlewyrchu natur gymhleth ac aml-gymal y broses arloesi, ynghyd â'r cysylltiadau a ddatblygwyd gan yr Arbenigwyr Arloesi dros amser. Mae lefelau'r ceisiadau a'r cynigion o ran Talebau Arloesi yn dangos ymhellach rôl y Prosiect mewn cynorthwyo i gryfhau cysylltiadau i'r sail wybodaeth yng Nghymru.

Mae nifer o ddangosyddion yn disgyn islaw'r targed terfynol, yn cynnwys dangosyddion 'gweithgaredd' megis 'mentrau a gynorthwywyd' (1217 yn erbyn targed o 1310) a 'mentrau a gefnogwyd yn ariannol' (396 yn erbyn targed o 434). Byddai'r Ymgynghorwyr yn awgrymu bod hyn yn ganlyniad i anawsterau a heriau a wynebwyd mewn cyflenwi'r Prosiect, gyda methiannau eraill, hy Budd Elw o fewn y rhanbarth nad yw'n un cydgyfeirio, yn debygol o adlewyrchu natur hirdymor ac ansicr y broses arloesi

Dengys canlyniadau'r adolygiad perfformiad bod y Prosiect, er gwaethaf galw is na'r disgwyl oherwydd rhesymau a nodwyd yn flaenorol, ar y cyfan wedi cyflawni canlyniadau cryf. Mae'r perfformiad cryf hwn i'w weld mewn allbynnau arloesi (cynhyrchion newydd a gofrestrwyd ac a lansiwyd) ac allbynnau economaidd (swyddi a grëwyd a buddsoddiad a ddenwyd).

Fel gyda ffigurau perfformiad prosiect, gwneir rhagamcaniadau yn yr adroddiad llawn ynglŷn ag effeithiau economaidd. Mae'n bosib cyflawni'r rhagamcaniadau a ragnodir cyn belled nad oes anwadaliad mawr yn y farchnad yn ystod y 3-5 mlynedd nesaf.

Rhaglen Cyfweld â Rhanddeiliaid Allweddol
Ar gyfer dibenion yr ymarferiad hwn, cynhaliodd yr Ymgynghorwyr gyfweliadau personol gyda 30 o randdeiliad mewnol ac allanol allweddol, gyda thrafodaethau'n canolbwyntio ar feysydd allweddol megis darpariaeth a rheolaeth prosiect, sianelau cyflenwi a chyfeiriad i'r dyfodol.

Roedd yn glir o'r dystiolaeth a gafwyd yn ystod y rhaglen gyfweld bod, fel parhad o'r hyn a welwyd yn ystod y gwerthusiad canol-tymor, yr angen i gynorthwyo ac, yn wir, i gyflymu'r manteisio ar arloesedd ar draws busnesau Cymru yn cael ei gydnabod yn gyffredinol gan yr holl grwpiau rhanddeiliaid.

Canfyddir y Prosiect fel un teilwng sy'n cael ei reoli'n dda, sy'n bodloni anghenion sectorau allweddol (yn enwedig y rheini sy'n ymwneud â gweithgynhyrchu) ond sydd â'r cyfle i ehangu ei gwmpas o ran cynnwys yr arloesi a sectorau targed. Ni nodwyd fawr ddim o ran disodliad sector preifat ac roedd cydnabyddiaeth y bydd "methiant marchnad" yn bodoli'n barhaus. Gwêl y rhanddeiliaid y Prosiect fel ffordd ragorol o gynyddu gweithgaredd economaidd a chyflogaeth yng Nghymru.

Cydnabu sawl cyfwelai fod angen cynyddol i gwmpasu 'arloesi proses' ac i ehangu ac ailddiffinio 'arloesi' er mwyn gwneud y Prosiect yn fwy pellgyrhaeddol. Teimlwyd hefyd y dylai'r Prosiect ganolbwyntio adnoddau ar y sectorau hynny y gall yn amlwg eu cynorthwyo ac sy'n alinio gyda darpariaeth y Prosiect.

Cafwyd cydnabyddiaeth bod angen i raglenni megis y hon wneud y mwyaf o, a manteisio i'r eithaf ar, fuddsoddiad diweddar mewn isadeiledd, megis campws SA1 yn Abertawe, ac o bosibl cynnal ymyraidau sydd wedi eu canolbwyntio'n fwy, hy edrych ar ymyriadau a gaiff yr effaith fwyaf ar

fusnesau a chynnwys y gymuned cymorth-busnes mor aml â phosibl.

Cred nifer o randdeiliaid y dylai'r Prosiect gael ei integreiddio gyda rhaglenni eraill yn y dyfodol, er y cydnabuwyd bod angen nodi'n glir fater 'perchnogaeth' cleientiaid a'i sefydlu drwy'r berthynas gyfan. Ystyriwyd bwriad WEFO i alinio rhaglenni a ariennir gan yr UE yn dynnach o dan y cyfnod ariannu nesaf, er mwyn osgoi dyblygu ac i symleiddio darpariaeth cymorth, fel y ffordd gywir ymlaen.

Ar y cyfan, ystyriwyd y Prosiect fel un hollbwysig a hanfodol sy'n cyfiawnhau cefnogaeth bellach.

Canlyniadau Arolwg Buddiolwyr
Archwiliodd yr arolwg buddiolwyr farn busnesau sydd wedi derbyn cymorth gan y Prosiect. Y nod oedd canfod a oedd y Prosiect wedi gwneud gwahaniaeth i'r sefydliad a wnaeth elwa ac i archwilio sut y gellir gwella'r gwasanaeth ar gyfer cleientiaid i'r dyfodol. Cynhaliwyd yr arolwg dros y ffôn gyda 400 o gwmnïau ar ddiwedd Tachwedd/dechrau Rhagfyr 2014 ac roedd yn cynnwys:

- 245 cwmni o'r Rhaglen Cydgyfeirio (61%)
- 155 cwmni o'r Rhaglen Cystadleurwydd (39%)

Canfyddiadau allweddol yr arolwg buddiolwyr oedd:

- Daeth ymwybyddiaeth o'r Prosiect yn bennaf drwy siarad ag eraill a thrwy Lywodraeth Cymru a phersonél yn Nhîm y Prosiect yn cysylltu'n uniongyrchol â busnesau;
- Ymddengys bod y Prosiect yn darparu mwy o gymorth ar arloesi cyffredinol ac arweiniad ar fynediad at ariannu nag a wna ar atebion penodol a dargedwyd. Ymddengys ei bod yn well gan fusnesau'r math hwn o gymorth yn hytrach na chefnogaeth wedi ei thargedu'n fwy;
- Cafodd arbenigedd a gwybodaeth ymgynghorwyr/Arbenigwyr Arloesi eu graddio'n uchel iawn gan fusnesau, gyda dros 80% ohonynt yn eu graddio'n ardderchog neu'n agos at ardderchog;
- Derbyniodd 70% o fusnesau ddau ddiwrnod neu lai o gymorth gan y Prosiect;
- Ar ôl derbyn cymorth, symudodd busnesau a elwodd yn llawer nes i'r farchnad a lansiad eu cynnyrch neu wasanaeth;
- O'r tri prif grŵp technoleg a holwyd, mae'n ymddangos mai dylunio oedd yr un hawsaf i ddylanwadu ar welliant. Mae gweithgynhyrchu yn arafach i gyflawni gwelliant oherwydd y buddsoddiad cyfalaf sydd ei angen ond mae'n dangos mwy o welliant i arloesi/cynhyrchiant;
- Sgoriodd cymorth eiddo deallusol yn is o ran bodlonrwydd â'r cyngor, gyda lefelau is o welliant a chynnydd tuag at y farchnad. Mae'r Ymgynghorwyr yn cadarnhau nad yw hyn yn adlewyrchiad ar ansawdd y ddarpariaeth, sydd yn dal yn uchel iawn, ond yn hytrach y ffaith na all yr Arbenigwyr Eiddo Deallusol ddarparu cyngor mwyach, gan eu bod wedi eu cyfyngu i arwain a chyfeirio. Felly, mae'n llai tebygol y caiff y mater sy'n berthnasol i'r cwmni sy'n fuddiolwr ei ddatrys ar unwaith, gan arwain at sgoriau is o ran bodlonrwydd;
- Roedd 85% o fusnesau naill ai'n fodlon neu'n fodlon iawn gydag ansawdd y cymorth a darparwyd. Nid oedd gwahaniaeth yn lefel y bodlonrwydd rhwng prosiectau cydgyfeirio a phrosiectau cystadleurwydd;
- I raddau helaeth, cafodd y lefelau disgwyliad eu bodloni gan y Prosiect ac roedd yn gwneud mwy na hynny mewn o leiaf traean o'r achosion a gefnogwyd;
- Byddai cwmnïau'n croesawu cefnogaeth a chymorth arloesi pellach gyda dyluniad a chynhyrchu cynhyrchion newydd;
- O ran y gwelliannau a awgrymwyd, gallai cyfuniad o broses gwneud cais symlach a nifer/lefel uwch o gefnogaeth cynghorwyr arwain at welliannau pellach yn y gwasanaeth yn gyffredinol.

Argymhellion
Yn dilyn dadansoddiad o'r dystiolaeth a gafwyd yn ystod y gwerthusiad hwn, mae'r Ymgynghorwyr yn cynnig yr argymhellion canlynol ar gyfer parhad y Prosiect mewn rowndiau ariannu yn y dyfodol.

Argymhelliad 1: Brandio - Nododd ymchwil bod dryswch ymhlith rhai buddiolwyr parthed rhaglenni LIC sy'n darparu cefnogaeth ymchwil, datblygu ac arloesi. Er mwyn osgoi'r math hwn o ddryswch yn y dyfodol, argymhellwn y dylai gwasanaethau cymorth ymchwil, datblygu ac arloesi LIC i fusnesau gael eu brandio yn gyffredinol fel SMART a'u hyrwyddo fel **SMARTCymru** (dim newid), gyda'r **Prosiect** yn dilyn ei arweiniad ac yn dod yn **Arloesedd SMART** a'r rhaglen **A4B** newydd, yn ein barn ni, yn cael ei henwi'n **Arbenigedd SMART**.

Argymhelliad 2: Cymorth Eiddo Deallusol – Bu'n rhaid i ffocws eiddo deallusol newid er mwyn cydymffurfio â Rheoliadau Cymorth Gwladol ac mae cymorth eiddo deallusol nawr wedi'i seilio ar arweiniad a chyfeirio, yn hytrach na chyngor. Ymdrinnir yn ddigonol ag eiddo deallusol gan y sector preifat ac, o ystyried yr adnoddau sydd ar gael, credwn y dylai cymorth PATLIB nawr gael ei ddarparu ar-lein. Gall y PATLIB ar-lein gael ei hyrwyddo'n gyffredinol gan Busnes Cymru, yr Arbenigwyr Arloesi a rhaglenni eraill, a lle nad yw adnoddau ar-lein yn bodloni gofynion busnesau gallai ymholiadau gael eu cryfhau.

Argymhelliad 3: Ymestyn y Prosiect i Integreiddio Ansawdd - Mae'r Prosiect yn amlwg yn rhoi cyfleoedd i fusnesau ymgysylltu â gweithwyr proffesiynol er mwyn gwella gweithgynhyrchu a dylunio. Fodd bynnag, mae unrhyw fusnes sydd nawr yn dymuno dylunio ar gyfer gweithgynhyrchu/ehangu portffolio eu cynnyrch yn cynnwys agweddau 'ansawdd' yn awtomatig. Ceir tystiolaeth bod gweithdrefnau a safonau ansawdd yn dod yn ofyniad cynyddol ar gyfer cwsmeriaid ac rydym yn argymell bod 'ansawdd' yn rhan o ddarpariaeth y Prosiect i'r dyfodol, ar y cyd â gweithgynhyrchu a dylunio.

Argymhelliad 4: Arloesi Busnes/Proses - Weithiau bydd angen i'r prosiect gefnogi arloesi 'proses' neu 'wasanaeth', maes y gallai buddiolwyr elwa gan gymorth ac a fyddai'n rhoi gwerth ychwanegol gros. Mae'n debygol y gellid creu rhaglen arloesi busnes/proses i eistedd ochr yn ochr â dylunio, gweithgynhyrchu ac ansawdd a byddai'n ehangu apêl y Prosiect.

Argymhelliad 5: Canolbwyntio ar Sector Prosiect - Argymhellwn fod y Prosiect yn canolbwyntio ar feysydd yr Her Fawr fel y'u nodwyd gan Arloesi Cymru, sef Gwyddorau Bywyd ac Iechyd; Ynni carbon isel a'r amgylchedd; Peirianneg a deunyddiau uwch; TGCh a'r economi ddigidol. Mae rheolwyr y Prosiect yn derbyn bod y meysydd hyn yn cynnig cwmpas digonol ar gyfer rhaglenni yn y dyfodol.

Argymhelliad 6: Ymgysylltu â Phrifysgolion a Sefydliadau Ymchwil a Thechnoleg - Nododd ymchwil nad yw prifysgolion wedi ymgysylltu cymaint â'r Prosiect ac a awgrymwyd yn wreiddiol, yn bennaf oherwydd eu bod yn ansicr o ddarpariaeth y Prosiect ac ynglŷn â sut y gallant hwy gyfranogi/ffynnu. Argymhellwn fod gweithgareddau marchnata yn y dyfodol yn ymestyn allan ac yn ymgysylltu'n benodol â Phrifysgolion a Sefydliadau Ymchwil a Thechnoleg.

Argymhelliad 7: Arbenigwyr Arloesi – Mae'r Arbenigwyr Arloesi yn mwynhau rôl unigryw o fewn cymorth arloesi ledled Cymru. Perchir hwy'n fawr fel unigolion am eu gwybodaeth ynglŷn ag arloesedd, eu rhwydweithiau a'u gwerthfawrogiad o anghenion busnes. Gwelir hwy fel broceriaid gonest ac mae eu rôl ar y cyfan yn gwella darpariaeth cymorth arloesi. Cynghorwn fod y niferoedd yn cael eu cynyddu fel bod mwy o amser yn cael ei dreulio gyda buddiolwyr, yn arbennig yn ystod camau cynnar ymgysylltiad ac at ddibenion mapio ffordd/glasbrintio.

Argymhelliad 8: Mapio Ffordd – Nododd ymchwil fod busnesau'n cael eu blino gan ddiagnosteg, sydd ddim o angenrheidrwydd yn cryfhau cysylltiadau gweithio pellach. Credwn fod cyfle i ddatblygu methodoleg 'map ffordd', sy'n cyflawni nifer o ddibenion - mae'n sicrhau cymorth busnes dwys, yn darged tebygol ar gyfer ddilyniant rhaglenni a gefnogir gan ERDF, ac mae'n rhoi mwy o ymgysylltiad gan sicrhau darpariaeth hirdymor.

Argymhelliad 9: Marchnata - Mae'r prosiect wedi dioddef gan wahanol weithredoedd mewnol a'r methiant i ddarparu ymgyrch farchnata broffesiynol yn uniongyrchol, gan ddeillio ar gamddealltwriaeth yn y farchnad ynglŷn â'r Prosiect, ei argaeledd, ei dargedau a'i ddiben. Cydnabyddir hefyd bod angen i raglenni sy'n cyflenwi dros nifer o flynyddoedd atgoffa cynulleidfaoedd yn rheolaidd ynglŷn â'u pwrpas. Argymhellwn fod LIC yn llunio strategaeth farchnata a chynllun gweithredu manwl ar gyfer y Prosiect, a bod hyn i'w roi allan ar gyfer tendr. Credwn y byddai ymgynghoriaeth farchnata a chysylltiadau cyhoeddus allanol yn rhoi gwerth ychwanegol sylweddol gan y byddai ganddi dargedau heriol y byddai'n rhaid iddi eu cyflawni yn fisol neu'n chwarterol.

Argymhelliad 10: Lliniaru Dibyniaeth ar Grant - O ran y Prosiect, mae'r Ymgynghorwyr yn dal i gredu bod rôl i grantiau lle bo risg a chamau arloesi sylweddol yn allbynnau allweddol. Fodd bynnag, nid ydym yn argymell bod LIC yn cynnig grantiau'n barhaus i fusnesau sydd â hanes o gynnig am

gymorth o'r fath. Os yw cwmni wedi derbyn grant yn y gorffennol mae'n hollbwysig sicrhau bod y cwmni'n gallu dangos ymdrechion gorau i fanteisio'n fasnachol ar ei allbynnau. Os na all wneud hynny, dylid gwrthod ceisiadau pellach am gymorth grant.

Argymhelliad 11: Lefel Arloesi – Mae'r Prosiect angen diffiniad clir o arloesi, sy'n bodloni canllawiau WEFO ac sydd mor hyblyg â phosibl. Bydd hyn yn hwyluso cymorth i bob busnes sy'n cymryd cyfradd uchel o risg. Mae Arbenigaeth SMART ac GBER yn cynorthwyo i fframio'r busnesau arloesol hynny ac, yn yr un modd, gall busnesau yr un mor arloesol sydd â llai na 10 gweithiwr gael eu cynnwys drwy gyswllt â'r Rhaglen Twf Cyflymedig drwy Arbenigaeth SMART neu drwy ffyrdd eraill.

Argymhelliad 12: Taleb Arloesedd (Cyfalaf) - Awgryma tystiolaeth bod Talebau Arloesedd ar gyfer gwariant cyfalaf wedi bod yn llwyddiannus ac wedi cyfrannu'n sylweddol at wariant ymchwil, datblygu ac arloesedd a thwf busnes. Hefyd dengys tystiolaeth bod bwlch ariannu a bod y gallu i gyflwyno ariannu allanol wedi dylanwadu ar gwmnïau i symud ymlaen gyda buddsoddiadau lle mae swm sylweddol o risg yn parhau. Argymhellwn fod yr elfen cyfalaf yn cael ei datblygu mewn unrhyw raglen yn y dyfodol.

Argymhelliad 13: Prosesau'r Prosiect - Mae busnesau, ac yn wir rhanddeiliaid, yn dal i gredu bod y prosesau cais ac asesu ar gyfer y Prosiect yn hirwyntog ac, yn rhannol, yn ddiangen. Pan geir dealltwriaeth o safbwynt rheolaeth y Prosiect mae'n glir nad dyma'r sefyllfa ac, mewn sawl achos, LIC, WEFO a'r archwilwyr sy'n rheoli'r prosesau hynny. Ein hargymhelliad ni yw bod y prosesau'n cael eu hadolygu i weld a ellir canfod effeithlonrwydd, ond i'r un graddau mae angen tryloywder cynyddol ar gyfer buddiolwyr, cynghorwyr a rhanddeiliaid, er mwyn darparu amserlenni realistig a rheoli disgwyliadau.

Awdur: The Innovation Partnership

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Dr Gwion Williams
Rheolwr Gweithrediadau
Arloesi ar gyfer Busnes
Adran yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth
Llywodraeth Cymru
Sarn Mynach
Cyffordd Llandudno
Conwy
LL31 9RZ

Ffôn: 03000 625419
E-bost: gwion.williams@wales.gsi.gov.uk

Ymchwil Gymdeithasol Llywodraeth Cymru
19 Mehefin 2015
ISBN 978-1-4734-4026-5
© Hawlfraint y Goron 2015

Mae'r holl gynnwys ar gael o dan Drwydded Llywodraeth Agored fersiwn 3.0, ac eithrio lle y nodir fel arall.
http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/